

Lakivaliokunta
Eduskunta

Asiantuntijakuulemiseen liittyvä lausuntopyyntönne

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta (HE 65/2018 vp)

Lakivaliokunta on kutsunut Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) edustajan kuultavaksi ja pyytänyt samalla kirjallisen lausunnon hallituksen esityksestä laiksi rikoslain muuttamisesta (HE 65/2018 vp). Esityksessä ehdotetaan rikoslakiin tehtäviä muutoksia maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan uudistuksen johdosta. Valvira ei ota kantaa esitykseen siltä osin kuin on kysymys vaaleihin liittyvistä eikä avustusten määritelmää koskevista muutoksista. Valvira esittää lausuntoon seuraavaa:

Syyteoikeus lapsen omavaltaisessa huostaanotossa

Rikoslain vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun syyteoikeutta koskevan 9 §:n 2 momentin mukaan syyttäjä ei saa nostaa syytettä lapsen omavaltaisesta huostaanotosta, jos se olisi vastoin lapsen etua. Edelleen säädetään, että ennen syytteen nostamista on kuultava sen kunnan sosiaalilautakuntaa, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta. Maakunta- ja soteuudistuksen myötä sosiaalihuollon tehtävät siirtyvät maakunnille. Maakuntalaissa ehdotetaan säädettäväksi, että maakunta perustaa yhden tai useamman liikelaitoksen, jonka tehtävänä on tuottaa maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Rikoslain muutosta koskevassa esityksessä ehdotetaan, että edellä mainitun 9 §:n 2 momenttia muutetaan siten, että ennen syytteen nostamista on kuultava sen maakunnan liikelaitosta, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta. Muutos on tarpeellinen eikä Valviralla ole asiaa koskeviin perusteluihin kommentoitavaa.

Virkamiehen määritelmä

Esityksessä ehdotetaan muutoksia myös rikoslain 40 luvun 11 §:n määritelmään virkamiehestä. Valviran näkökulma tähän muutokseen on sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä maakunnissa ja maakunnan liikelaitoksissa hoitavien virkamiesten ja työntekijöiden virkavastuussa sekä uuden Valtion lupa- ja valvontaviraston henkilöstön virkavastuussa. Lisäksi tässä lausunnossa lyhyesti arvioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien henkilöstön asemaa.

Kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, Valtion lupa- ja valvontavirasto (Luova) tulee olemaan uudenlainen valtioneuvoston alainen, sitä oh-

Dnro V/19247/2018

24.5.2018

jaavien ministeriöiden yhteinen virasto. Tähän virastoon siirretään muun muassa suurin osa Valviran tehtävistä. Valvirassa tällä hetkellä virkamiehinä olevat henkilöt siirtyvät tehtäviensä mukana Luovaan. Tällainen virastomuoto sinänsä on aivan uudellinen, mutta se ei kuitenkaan muuta viraston luonnetta valtion hallintoviranomaisena. Myös henkilöstölle on selvää, että virkavastuu on Luovassa samanlainen kuin tällä hetkellä Valvirassa. Valvirakaan ei näe tarpeelliseksi mainita virastoa erikseen rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa.

Nyt lausuttavana olevan rikoslain muutosta koskevan esityksen mukaan 40 luvun 11 §:n virkamiestä koskevaan määritelmään ehdotetaan lisättäväksi virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa maakuntaan oleva henkilö. Tämä on maakunta- ja soteuudistuksen myötä tarpeellinen lisäys.

Hallituksen esityksen perusteluissa kerrataan muun muassa kuntalain ja rikoslain aiempia muutoksia. Tässä yhteydessä todetaan, että kunnallinen liikelaitos toimii kunnan tai kuntayhtymän osana eikä se ole erillinen oikeushenkilö. Kuntalain mukaan kunnan henkilöstö on virka- tai työsuhteen suhteessa kuntaan, eikä sääntely ole vaikuttanut rikoslain virkamiestä koskevaan määrittelyyn. Ehdotetun maakuntalain mukaan maakunta perustaa yhden tai useamman liikelaitoksen, jonka tehtävänä on maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottaminen. Liikelaitos vastaa myös tuottamisvastuullaan olevien palveluiden edellyttämästä julkisen vallan käyttämisestä. Vastaavasti kuin kunnallinen liikelaitos, toimii maakunnan liikelaitos maakunnan osana. Maakuntalaissa on ehdotettu säädettäväksi, että maakunnan palveluksessa oleva henkilöstö on virka- tai työsuhteen suhteessa maakuntaan. Esillä olevassa rikoslain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että kuten kunnan liikelaitoksen osalta, ei myöskään maakunnan liikelaitosta ole tarpeen mainita virkamiehen määritelmää koskevassa 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa. Tämä valittu toimintatapa on Valviran näkemyksen mukaan ymmärrettävä eikä tulle aiheuttamaan tulkintaongelmia.

Rikoslain 40 luvun 12 §:n 5 momentin mukaan rikosoikeudellisesta virkavastuusta voidaan säätää myös erikseen. Nyt esillä olevassa hallituksen esityksessä viitataan valinnanvapauslakiehdotuksen (HE 16/2018 vp) 75 §:n säännökseen rikosoikeudellisesta virka- ja vahingonkorvausvastuusta. Pykälän mukaan suoran valinnan palveluja tuottavien sosiaali- ja terveyskeskusten ja suunhoidon yksiköiden palveluksessa olevaan henkilöstöön sovellettaisiin rikoslain 40 luvun mukaista rikosoikeudellista virkavastuuta. Valinnanvapauslakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan perusteena, että suoran valinnan palveluntuottajien tehtäviin kuuluu julkisia hallintotehtäviä ja toiminta on julkisrahoitteista. Edelleen todetaan, että vastuu voi tulla sovellettavaksi silloin, kun henkilöstöön kuuluvat suorittavat ehdotetun valinnanvapauslain mukaisia tehtäviä. Säännöksiä sovellettaisiin myös alihankkijan henkilöstöön ja asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin perusteella palvelua antavaan palveluntuottajarekisterissä olevaan palveluntuottajaan.

Valviran näkemyksen mukaan edellä mainittu valinnanvapauslakiin ehdotettu rikosoikeudellista virka- ja vahingonkorvausvastuuta koskeva pykälä on erittäin hyvä. Tämä osaltaan toteuttaa sitä tavoitetta, että yksityinen ja julkinen palveluntuottaja on samassa asemassa ja niitä kohdellaan samalla tavoin.

Dnro V/19247/2018

24.5.2018

Vaikkeivat rikosoikeudelliset virkavastuuasiat sosiaali- ja terveydenhuollossa näytäkään olevan kovin yleisiä, kuten myöhemmin tässä lausunnossa todetaan, pitää Valvira tarkoituksenmukaisena ulottaa virkavastuun edellä mainitulla tavoin myös palveluntuottajien henkilöstöön.

Rikoslain 40 luvun 12 §:n soveltamismääräysten mukaan julkisyhteisön työntekijät ovat virkavastuussa, mutta vastuu on suppeampi kuin virkamiehen virkavastuu. Virkavastuun ulkopuolelle jäävät virka-aseman väärinkäyttö ja virkavelvollisuuden rikkominen. Tältä osin ei esityksessä ehdoteta muutoksia. Tämä asiantila saattaa kuitenkin maakunta- ja soteuudistuksen myötä joissakin tapauksissa johtaa erikoiseen tilanteeseen. Myös maakunnan liikelaitos voisi tuottaa valinnanvapauslaissa tarkoitettuja palveluita. Liikelaitoksen henkilöstö voi olla virkasuhteessa tai työsuhteessa maakuntaan. Silloin kun käytetään julkista valtaa, hoidetaan tehtävää virkasuhteessa. Rikoslain muutosta koskevan hallituksen esityksen perusteluissakin todetaan, että valinnanvapauslain 75 §:ssä tarkoitetun palveluntuottajan palveluksessa olevan henkilön virkavastuu voi olla laajempi kuin samantyyppistä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävää maakunnan liikelaitoksessa hoitavan työntekijän virkavastuu. Jos tehtävässä kuitenkin käytetään julkista valtaa, virkavastuu on laajempi. Valvira katsoo, että virkavastuun tulisi olla samanlainen samanlaisissa tehtävissä riippumatta siitä, mikä on henkilön palvelussuhteen muoto ja käytetäänkö tehtävässä julkista valtaa vai ei. Valvira toteaa kuitenkin, että terveyden- ja sosiaalihuollon valvontaviranomaisten toimivallan ja niiden suorittaman valvonnan kannalta ei ole merkitystä sillä, onko ammattihenkilö virkasuhteessa vai työsuhteessa.

Lopuksi Valvira haluaa todeta, että viraston saaman käsityksen mukaan sellaiset tapaukset, joissa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon tehtävissä olevien henkilöiden virkavastuukysymykset ovat tuomioistuinten käsiteltävänä ovat melko harvinaisia. Valvirassa on tähän liittyviä tapauksia vain muutamia vuodessa. Yleensä tapaukset tulevat Valviran tietoon, kun siltä pyydetään asiaan liittyen lausuntoa. Joskus asiaan liittyy myös asianomaisen sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön ammattioikeuksien mahdollinen rajoittaminen tai poistaminen.

Ratkaistu: 24.05.2018
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Kujala Ritva, Hallintojohtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu
asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi

Valviran johtoryhmä